

Margaretha af Ugglas: Utrikesdeklarationen 1994

Talare

Margaretha af Ugglas
Utrikesminister

Datum

23 februari 1994

Plats

Stockholm

1 Fru talman! Ärade ledamöter!

Det kalla krigets speciella världsordning försvinner nu långsamt in i historien.
En ny håller mödosamt på att utformas. I bilden av föränderlighet - på sina håll
5 av upplösning - finns både ljusa och mörka stråk.

Hela Europa har befriats från bördan av alliansernas kapprustning och från
hotet av sovjetisk aggression.

10 I Västeuropa pågår en politisk och ekonomisk integration som har stor
dragningskraft på omvärlden.

I Central- och Östeuropa har folken för första gången på mer än 50 år fått
möjlighet att fritt forma sin egen framtid.

15

Nordens säkerhetspolitiska läge har utan tvekan förbättrats genom den
dramatiska utveckling som ägt rum de senaste åren. Östersjöns strandstater har
nu alla demokratiskt valda regeringar. I Ryssland har Sverige återfått en granne
med vilken vi kan och vill utveckla normala förbindelser. Samtidigt är de
20 nyvunna strukturerna sköra. Om situationen i vårt närområde försämras kan de
nordiska länderna komma i ett mycket utsatt läge.

Ett antal u-länder uppvisar anmärkningsvärda ekonomiska framgångar.

25 En integrationsprocess håller på att förstärkas i Stilla havs-området, som redan
är världens främsta tillväxtregion. Länder och regioner tar mer än tidigare ansvar
för säkerhet och ekonomiskt framåtskridande i det egna området.

På många håll i världen förvärras likväl fattigdomen, vilket ställer stora krav på
30 vår solidaritet. Vi ser nya konfliktmönster, mer oförsonliga och - vill det synas -

mindre åtkomliga för förnuft och internationellt framförhandlade lösningar.

35 Det är i denna internationella situation den svenska utrikespolitiken har att verka.

Målet står fast:

40 Vi vill bevara Sveriges frihet och oberoende. Vi vill vidmakthålla fred och stabilitet i vår del av världen och bidra till fredliga lösningar i andra regioner. Vi vill skapa förutsättningar för ekonomiska framsteg här hemma och i vår omvärld.

45 Vi vill stärka det internationella samarbetet globalt och regionalt och spela den roll som vårt ansvar och traditionen bjuder och som en ny tid kräver. Vår aktiva medverkan i FN och vårt deltagande i europeiska organisationer som Europarådet och ESK är uttryck härför.

50 Det är regeringens övertygelse att den europeiska unionen kommer att förbli kärnan i det europeiska samarbetet. Med utgångspunkt i riksdagens uppdrag ser regeringen det som sin uppgift att föra Sverige fram till ett medlemskap i den europeiska unionen. Ett intensivt och omfattande arbete har under det gångna året lagts ned på detta. Väsentliga svenska synpunkter har fått gehör i förhandlingarna. Regeringen hyser gott hopp om att förhandlingarna skall vara
55 slutförda inom kort. En folkomröstning skall avgöra frågan.

Medlemskap i Europeiska unionen innebär ett vägval. Väljer vi medlemskapet ökar Sveriges möjligheter att bidra aktivt till Europas internationalisering.

60 Som medlem i EU kommer Sverige att kunna medverka i det nära samarbete mellan Öst- och Västeuropa som vi alla så länge har eftersträvat men som först nu blivit möjligt.

65 Som medlem av EU kommer Sverige och övriga nordiska länder att kunna ge en nordeuropeisk dimension till EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

Ett svenskt inträde i EU kommer att föra oss in i en organisation som är nära förbunden med världens övriga länder. Sveriges internationella arena kommer inte att bli mindre, utan större. Regeringen räknar med att redan i vår ta del i det

utrikespolitiska samarbete mellan EU-länderna som bl.a. riktar sig till Asien, Afrika och Latinamerika.

Låt mig ta den nyligen träffade GATT-uppgörelsen som tecken på hur europeisk integration går hand i hand med öppenhet och globalt samarbete. För ett litet utrikeshandelsberoende land som Sverige kan betydelsen av denna världsvida överenskommelse inte nog understrykas. De fattiga ländernas behov liksom sambandet mellan handel och miljö kommer att uppmärksammas särskilt i det fortsatta multilaterala förhandlingsarbetet.

Europarådet har som huvuduppgift att främja demokrati och mänskliga rättigheter i Europa och har därför en särskilt viktig roll att spela i den förändringstid vi nu lever i. Inte minst i omdaningsprocessen i Central- och Östeuropa, när det gäller att bidra till uppbyggandet av rättssamhällen och parlamentarisk demokrati i tidigare diktaturer och nya medlemsländer, kan Europarådet göra betydande insatser.

Fru talman!

Regeringarna i Europa söker nya samarbetsformer. Det vi vill uppnå är en ordning som har frihet och demokrati som grund. De många försöken under det kalla kriget att skapa avspänning och samarbete över blockgränserna utgick alla från föreställningar om en samlevnad mellan ofrihetens och frihetens system.

Den tiden har vi nu lämnat bakom oss.

Ännu går det inte exakt att ange hur en ny säkerhetsordning bäst etableras, men det vore ansvarslöst av oss att inte aktivt och förutsättningslöst ge vårt bidrag till den när den böljat ta form. Målet måste vara att Sverige skall sitta med vid det rådsbord där Europas framtid utformas.

Därför har Sverige ett klart intresse av att delta i NATO-initiativet Partnership for Peace. Värdet av initiativet består inte minst i det åsyftade breda europeiska deltagandet. Det utgör en bekräftelse på ett fortsatt amerikanskt engagemang för Europas säkerhet, samtidigt som PFP inbjuder också Ryssland att delta i samarbetet. Regeringen överväger nu hur ett svenskt deltagande kan utformas och vilka bidrag Sverige kan lämna till denna samverkan, som ytterst har ett

110 förtroendeskapande syfte. Ett viktigt inslag i samarbetet kommer att bli utbildning och övning för fredsbevarande operationer. Regeringen räknar med att senare i vår ha utarbetat ett första förslag till samarbetsarrangemang med NATO. Liksom på andra säkerhetspolitiska områden kommer ett brett parlamentariskt samförstånd att eftersträvas.

115

Partnership for Peace innebär ingen försvarsgemenskap mellan deltagarna. Sveriges alliansfrihet består alltså. Ingen annan har ansvar för vårt försvar.

120 Fru talman! Att främja stabiliteten i Central- och Östeuropa liksom i Rysslands nya grannstater är ESK:s huvuduppgift. Genom nära samverkan mellan det svenska ordförandeskapet, minoritetskommissarien och ESK:s lokala närvaro togs under det gångna året viktiga steg framåt i det konfliktförebyggande och konfliktbegränsande arbetet. ESK kunde bidra till nationsbyggandet i Baltikum, till samlevnaden mellan olika folkgrupper i Central och Östeuropa och till 125 begränsningen av antalet konflikthärddar på Balkan.

I detta arbete kunde vi utnyttja många av ESK:s fördelar: det allomfattande medlemskapet, de gemensamma värderingarna, de krishanteringsmekanismer som börjat byggas upp de senaste åren liksom en tradition av flexibilitet och 130 praktiskt handlag i hanteringen av nya problem.

Samtidigt blev vi påmind om ESK:s begränsningar. Om parterna i en konflikt inte själva vill lösa den på politisk väg kan ESK inte göra det åt dem. ESK kan sätta parterna under tryck, men inte med militära tvångsmedel driva fram en 135 lösning.

Att ESK inte har den inre täthet som behövs för att hantera alla konflikter mellan eller inom dess medlemsstater leder till två slutsatser. Den första är att ESK-samarbetet måste fördjupas. Den andra är att ESK:s normsystem och 140 konfliktförebyggande mekanismer måste kompletteras med en annan, mer djupgående, integration. Övriga samarbetssträvanden i Europa är därför särskilt viktiga.

Under året har Sverige etablerat ett fastare samarbete mellan FN och ESK. 145 Genom bättre samverkan vinner båda organisationerna i styrka.

Fru talman!

150 Kriget i Bosnien är en mänsklig och politisk tragedi. Striderna har lett till att en av FN:s medlemsstater sönderfaller och förstörs. Kriget har karakteriserats av grymheter som etnisk rensning, urskillningslös artilleribeskjutning, övergrepp mot kvinnor och tortyr.

155 Sverige gav sitt stöd till FN:s generalsekreterares begäran till NATO om beredskap att använda flygstridskrafter för att genomdriva de beslut som säkerhetsrådet fattat. Det är tillfredsställande att den bestämda hållningen från FN:s och NATO:s sida tillsammans med Rysslands insatser nu givit positiva resultat. Hotet om flyginsatser måste emellertid kvarstå till dess vapenvilans alla villkor uppfylls. Belägringen av Sarajevo bör omgående hävas och striderna
160 stoppas även på andra håll i Bosnien.

Det tillfälle som nu uppstått måste utnyttjas för förhandlingar. De stridande parterna måste förmås att inse att det meningslösa dödandet måste få ett slut.

165

Sanktionerna mot Serbien och Montenegro måste upprätthållas till dess vi ser att en allomfattande politisk lösning av konflikterna i hela det f.d. Jugoslavien är inom räckhåll.

170 Sverige deltar i alla de fredsbevarande operationer som FN genomför i olika delar av det f.d. Jugoslavien. Sammantaget är mer än 1 200 svenska soldater under FN-tjänst i området. Den nordiska bataljonen i Bosnien har fått välförtjänt beröm för sina insatser. Ett kompani befinner sig sedan en tid i Sarajevo.

175

Sverige är ledande när det gäller stöd för sanktionerna mot Serbien. Vi bidrar med över 700 miljoner kronor i katastrofhjälp och är därmed den per invånare största bidragsgivaren till de humanitära insatserna i f.d. Jugoslavien. Nära 100 000 flyktingar har sökt sig till Sverige.

180

Våra insatser syftar till att minska lidandet och medverka till att hindra en spridning av konflikten. Vi vill stödja de krafter som arbetar för fred, tolerans och ett mångkulturellt samhälle. Vi är redo att tillsammans med andra länder och organisationer bidra till återuppbyggnad av krigshärjade områden när ett
185 hållbart fredsavtal ingåtts.

Fru talman!

- 190 Utvecklingen i Ryssland är av största betydelse för Europa i dess helhet och för möjligheterna att på olika områden stärka det internationella samarbetet.

Den samhällsomvandling som nu inletts i och med Sovjetdiktaturens och planekonomins sammanbrott är lika omfattande som mångfasetterad och svår.

195

På en rad områden är det lätt att se de avgörande framsteg som gjorts under de senaste åren: fria och demokratiska val, en ny författning med klar maktdelning, en omfattande privatisering och frigörelse av stora delar av ekonomin.

- 200 Men samtidigt är svårigheterna betydande. Gamla strukturer som bromsar och försvårar finns på många områden kvar. Den ekonomiska utvecklingen domineras fortfarande av det förgångnas bittra bördor. Hotet om hyperinflation framstår som allt allvarligare.

- 205 Sverige har all anledning att på alla de sätt vi kan ge den demokratiska och marknadsekonomiska omvandlingen av Ryssland vårt stöd. Bakslag i denna process kommer självfallet att ske. Men lika självklart är att det inte finns någon annan långsiktig väg än denna till ett starkt och fritt Ryssland.

- 210 Det potentiella hot mot omvärlden som det sovjetiska systemet alltid utgjorde har försvunnit. Det innebär dock inte att varje säkerhetspolitisk spänning mellan Ryssland och dess omvärld undanröjts.

Vi kan nu skönja tendenser till återgång till mer traditionella spänningsmönster.

- 215 De måste hanteras inom ramen för det samarbete kring freds- och säkerhetsfrågor som etablerats i Europa.

Diskussionen i Ryssland om dess relationer till vad man där kommit att kalla "det nära utlandet" har ofta givit anledning till oro. Det går inte att bortse från de tendenser till intressezonstänkande och åsidosättande av principen om varje stats lika rättigheter som funnits i denna debatt. Vi härvid några tillfällen också sett anledning att mer officiellt reagera på uttalanden och åtgärder som ingett oro.

- 225 Av särskild betydelse i detta perspektiv är relationerna mellan Ryssland och de

tre baltiska staterna. Dessa länder är i en speciell situation jämfört med varje annan del av det forna Sovjetunionen.

230 I motsats till varje annan f.d. sovjetrepublik var de självständiga stater som ockuperades av Stalins sovjetarméer. Också likaså i motsats till varje annan f.d. sovjetrepublik återvann de sin självständighet före upplösningen av Sovjetunionen.

235 Sverige har på olika sätt engagerat sig för att stärka de baltiska staternas självständighet, ge dem en fast plats i det europeiska samarbetet och främja relationerna mellan dem och Ryssland.

240 Av central betydelse är bortdragandet av resterande ryska trupper från deras territorier. De sista främmande trupperna lämnade Litauen i augusti förra året. Vi utgår från att de sista främmande trupperna kommer att lämna Estland och Lettland före utgången av augusti detta år.

245 Från ryskt håll riktas ibland hård kritik mot främst Estland och Lettland för påstådda brott mot mänskliga rättigheter när det gäller de ryskspråkiga invandrargrupperna. Även uttryck som "etnisk rensning" har använts.

250 Det finns skäl att ånyo slå fast, att sådana anklagelser saknar grund. Såväl våra egna erfarenheter som en lång rad internationella undersökningar visar att de mänskliga rättigheterna för var och en är väl skyddade i dessa länder. Anklagelser om motsatsen tjänar inget konstruktivt syfte, utan riskerar i stället att ses som inslag i en maktpolitik.

255 Men samtidigt som detta sägs finns det anledning att framhålla, att de baltiska länderna gör mycket klokt i att driva en politik i dessa frågor som kännetecknas av större generositet mot de ryskspråkiga än vad de internationella reglerna i och för sig kräver. Den interna harmonin mellan de olika invånargrupperna är i ett längre perspektiv inte utan betydelse också för den externa säkerheten.

260 Det finns ett nära samband mellan vårt engagemang för Rysslands demokrati och våra insatser för de baltiska staternas självständighet. Ytterst handlar det om förutsättningarna för fred och frihet också i vår del av Europa. Vi kan aldrig stå likgiltiga inför utvecklingar som innebär hot mot vare sig Rysslands demokrati eller de baltiska staternas självständighet.

Fru talman!

270 Förenta nationerna är det främsta uttrycket för globalt samarbete och solidaritet mellan länder. Därför bör FN:s strukturer återspegla dagens medlemskrets och dess förväntningar på sin organisation. Samtidigt måste FN kunna arbeta med kraft och effektivitet. Dessa krav bör utgöra en ledstjärna i den nödvändiga reformeringen av FN-systemet och inte minst av säkerhetsrådet.

275 Förväntningarna på FN:s förmåga att ta ett ansvar för internationell fred och säkerhet har ökat. Olika slutsatser kan dras av de många fredsooperationer FN genomfört och nu genomför. En är att stor uppmärksamhet bör ägnas det nära samband som finns mellan politiska, militära och humanitära mål och medel i varje enskild operation. FN behöver ges större befogenheter och resurser att ta
280 på sig ett samordnande ansvar i dessa avseenden. De nordiska länderna har lagt fram förslag som syftar till att stärka FN:s operationella ledning av den fredsbevarande verksamheten.

FN måste få stöd från sina medlemsländer om organisationen skall kunna
285 motsvara de höga förväntningar som medlemmarna ställer. Men det är lika viktigt att organisationen å sin sida visar att den förvaltar sina resurser väl och arbetar med hög effektivitet. Det är ett av motiven för de reformer av FN:s ekonomiska och sociala verksamhet som de nordiska länderna föreslagit.

290 Slöseri med naturresurser och miljöförstöring hindrar långsiktigt ekonomiskt och socialt framåtskridande. I stora delar av världen är grundläggande levnadsbetingelser i fara. FN:s kommission för hållbar utveckling är ett politiskt viktigt organ för att upprätthålla och vidareutveckla den internationella samsyn om miljö och utveckling som grundlades i UNCED-processen.

295

Fru talman!

I FN enas vi om normer för mänskliga rättigheter. Det finns ett utvecklat regelsystem vars tillämpning nu förhoppningsvis ytterligare skall förstärkas
300 genom inrättande av en högkommissarie för mänskliga rättigheter. Ett viktigt och nytt uttryck för internationell beslutsamhet på detta område är den krigsförbrytardomstol för f.d. Jugoslavien som nu är i färd med att inleda sitt arbete.

Det internationella samfundet har rätt och skyldighet att påtala kränkningar av mänskliga rättigheter i enskilda länder. Men ansvaret för att dessa rättigheter respekteras och att övergrepp inte tolereras utan beivras ligger hos de enskilda regeringarna. Det kan inte övervältras på internationella organisationer. Den
 310 regering som inte tar detta ansvar på det största allvar förlorar en del av sin legitimitet.

Grundläggande mänskliga rättigheter kan inte relativiseras. De är absoluta och universella. Denna uppfattning har inget med ringaktning för andra traditioner
 315 och kulturer att göra. Den är ett uttryck för vår syn på den enskilda människans värde och roll i samhället.

Fru talman!

320 Flera långvariga konflikter går förhoppningsvis mot en varaktig lösning. Jag tänker bl.a. på Mellanöstern, Sydafrika, Cambodja och Mozambique. I alla dessa fall går det att se ett samband, om än ibland otydligt, mellan det kalla kriget och konfliktens krafter.

325 I Sydafrika har en revolution ägt rum, men det rör sig om en framförhandlad revolution. Ett djupt orättfärdigt samhällssystem monteras ned. Det är ytterst glädjande att försoning nu ser ut att kunna åstadkommas på fredlig väg, trots våldet och trots de stora återstående motsättningarna.

330 Om den demokratiska processen i grannlandet Mozambique nu förs vidare, vilket vi har anledning att tro, och om det blir fred i Angola, kommer Södra Afrika att helt ändra karaktär, från en arena för motsättningar och krig till en samarbetets och framåtskridandets region. Afrika har ett starkt behov av att kunna visa en sådan utveckling.

335

I Somalia har den akuta svälten avvärijts. De militära insatserna, som kom till för att skydda den humanitära hjälpen, har delvis skymt den politiska försoningsprocess som samtidigt pågår.

340 Liksom i Sydafrika har ett historiskt genombrott skett i och med Israels och PLO:s ömsesidiga erkännande och principavtalet om palestinskt självstyre. Regeringen välkomnar att det palestinska självstyret nu förefaller vara på god

väg att genomföras.

345

Sverige stöder aktivt fredsprocessen i Mellanöstern. Det sker genom kontinuerlig dialog med parterna, genom omfattande och ökat bistånd till palestinierna och genom deltagande i samtliga multilaterala samtalsrundor. Från svensk sida kommer vi att medverka i övervakningen av de palestinska val som
350 skall hållas enligt Osloöverenskommelsen.

355

I flera av de asiatiska länderna ser vi att en politisk process i riktning mot ökad demokrati följer i spåren av de anmärkningsvärda ekonomiska framstegen. Tyvärr fortsätter dock kränkningarna av mänskliga rättigheter i bl.a. Kina och Vietnam. Förtryck och diktatur kan inte i längden förenas med ekonomisk
tillväxt och integration i världsekonomin.

360

Utvecklingen i Latinamerika har under de senaste åren gått mot ökad demokratisering och ekonomisk liberalisering, och i Centralamerika arbetar nu starka krafter för fred och försoning. Sverige stöder denna process aktivt.

Fru talman!

365

Kärnvapenkapprustningen har upphört i sin gamla form, men i dess fotspår har följt en ökande risk för en spridning av kärnvapeninnehavet till fler länder. Flera asiatiska länder tycks ha ambitioner att skaffa kärnvapenkapacitet. Det är en huvuduppgift för det fortsatta nedrustningsarbetet att försöka hejda denna utveckling. Folkrepubliken Koreas ovilja att efterleva internationellt bindande avtal är mycket oroande.

370

Ukrainas regering har lovat oskadliggöra kärnvapnen. Parlamentet har beslutat att utan reservationer ratificera START I-avtalet. Omvärlden förväntar sig att Ukraina inleder och fullbordar denna kärnvapennedrustning.

375

Nästa år skall icke-spridningsfördragets femte granskningskonferens hållas. Det blir den viktigaste hittills, eftersom beslut om fördragets framtid skall fattas. Det är av största vikt att granskningskonferensen kan enas om att förlänga fördraget på obestämd tid.

380

I Geneve skedde förra året ett genombrott i provstoppsfrågan. Samtliga kärnvapenstater är för första gången någonsin beredda att förhandla om ett

385 totalt förbud mot alla kärnvapenprov. Sverige lade i somras fram ett förnyat och
utbyggt förslag till ett fullständigt provstoppsavtal. Nedrustningskonferensen
har inlett sitt arbete för året, och vi hoppas att förhandlingarna skall kunna
slutföras utan dröjsmål.

Fru talman!

390 För oss européer framträder den nya situationen tydligast i Europa. Men de på
längre sikt kanske mest betydelsefulla förändringarna äger rum på annat håll.
Det pågår en process som uttrycker att staters säkerhet alltmer kommer att bero
på den gemenskap som växer fram ur olika former av kulturell, politisk, social
och ekonomisk samverkan. Därför bör vi välkomna regionala
395 samarbetsarrangemang av olika slag. Världssamfundet står starkare om världens
regioner tar sin del av ansvaret för gemensamma angelägenheter.

Den stora skillanden mellan rika och fattiga länder är en av samtidens
fundamentala frågor. Fattigdomsbekämpning förblir det svenska
400 utvecklingssamarbetets överordnade mål. Vårt biståndssamarbete utgör ett
nödvändigt stöd för de många utvecklingsländer som genomför politiska och
ekonomiska reformer i riktning mot demokrati och marknadsekonomi. Vår
solidaritet visas genom den föreslagna höjningen av biståndsanslaget.

405 Fru talman!

Av min redogörelse inför kammaren framgår att vi lever i en tid som både
erbjuder stora förhoppningar och inger åtskillig oro. Kanske kommer vi under
lång tid att blicka tillbaka på första hälften av 90-talet som de år vi hade en
410 historisk möjlighet att lägga grunden för ett nytt och bättre internationellt
samarbete. Jag hoppas att vi då också kommer att kunna konstatera att vi tog väl
vara på de möjligheter som fanns.

415 **Källa**
<div>Manuskript hämtat från riksdagen.se (2026-03-13)</div>

Taggar
Moderaterna, Politiska tal, Riksdagen, Utrikesdeklaration

420 **URI**
<https://www.svenskatal.se/tale/margaretha-af-ugglas-utrikesdeklarationen-1994>